

Nasjonalt minnested etter 22. juli

Valg av 3 skisseforslag til konkurransetrinn 2

Jurybegrunnelse Konkurransetrinn 1

K
O
RO

6. september 2024

Innhold

Innledning	3
Om juryens arbeid	4
Juryvurdering og beslutning.....	5
Matias Faldbakken <i>En opprettholdelse</i>	6
Henning Sunde, Hanne Tyrmi og Rainer Stange <i>En minnelund for 22. juli</i>	7
Raqs Media Collective <i>22. July National Memorial</i>	8
Mål, føringer, krav og hensyn.....	9
Mål og føringer for minnesteedet:	9
Krav minnesteedet må oppfylle	9
Andre viktige hensyn som vil vektlegges.....	10
Omtale av øvrige 7 skisseforslag.....	11
A K Dolven og Cathrine Vigander <i>Plassen og Solen</i>	11
Merete Røstad og Jad El Khoury <i>Fold</i>	11
Marianne Heier <i>Jord</i>	12
Anna Daniell <i>En varde for våre barn</i>	13
Beate Hølmebakk og Per Tamsen <i>22. juli plassen</i>	13
Sumayya Vally og Suzanne Lacy <i>22 July Memorial</i>	14
Kjetil Trædal Thorsen og Jorunn Sannes <i>Nasjonalt minnesteet etter 22. juli</i>	15

Innledning

KORO har fått i oppdrag fra Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (DFD) å utvikle et forprosjekt for permanent nasjonalt minnested med sikte på å etablere dette i regjeringskvartalet. Oppdraget gjennomføres som en konkurranse med åpen prekvalifisering og påfølgende lukket konkurranse i to trinn.

I dette dokumentet redegjøres det for juryens vurdering og beslutning om hvilke tre deltagere som inviteres til konkurransens trinn 2 og juryens råd om videreutvikling av de tre forslagene. Rapporten inneholder også juryens omtale av de øvrige 7 skisseforslagene til et nasjonalt minnested.

Utvelgelsen er gjort av en tverrfaglig jury som består av:

- Marianne Borgen (juryleder, f.1951), tidligere ordfører i Oslo (2015-2023)
- Mohamed Abdi (f.1986), lærer og skribent
- Regitze Schäffer Botnen (f.1994), sentralstyremedlem i Støttegruppen for 22.juli
- Mathias Danbolt (f.1983), professor ved Københavns universitet
- Lena Fahre (f.1968), direktør for 22.juli-senteret
- Ingeborg Hjorth (f.1977), faglig leder på Falstadsenteret
- Nora Ceciliedatter Nerdrum (f.1978), seksjonsleder/ kurator i KORO
- Camille Norment (f.1970), kunstner
- Øystein Rø (f. 1978), arkitekt og partner i Transborder Studio (fra april 2024)
- Trude Schjelderup Iversen (f.1974), seniorkurator i KORO
- Fabian Wahl Sandvold (f. 2000), sentralstyremedlem i AUF

Om juryens arbeid

Juryens oppgave er å beslutte hvilket forslag til nasjonalt minnested etter 22. juli som skal realiseres, herunder også en trinnvis utvelgelse av kandidater.

Konkurransen om det nasjonale minnestedet i regjeringskvartalet gjennomføres med en særlig vekt på åpenhet og involvering underveis. Det er verdifullt at juryen er kjent med de direkte berørtes, fremtidige brukeres og det øvrige samfunnets reaksjoner på forslagene.

I desember 2023 valgte juryen ut ti deltagere blant 220 søkere, som ble invitert til å utarbeide skisseforslag til et nasjonalt minnested etter 22. juli. De ti deltagerne leverte sine forslag 31. mai 2024, og presenterte disse på et åpent seminar på Nasjonalmuseet 6. juni. Innlevert materiale og opptak av seminaret er tilgjengelig på koro.no.

Juryen var samlet til en første gjennomgang 7. juni. I møtet gikk juryen gjennom alle forslagene og kom med spørsmål til KORO's prosjektorganisasjon.

Det har blitt publisert totalt 23 avis-/nettartikler om forslagene og disse er delt med juryen. Artiklene har bidratt til å spre informasjon om forslagene, men også til å vise reaksjoner de ulike forslagene vekker i ulike fagfelt og samfunnet ellers.

KORO's prosjektorganisasjon har etter 6. juni hatt møter med representanter fra 22. juli-senteret, støttegruppen 22. juli, departementsansatte, Statsbygg og AUF, og innspill fra disse miljøene er formidlet til juryen.

KORO har fått et fåtall skriftlige innspill fra enkeltpersoner, og disse er delt med juryen.

Juryen kunne stille deltagerne utdypende spørsmål, og inviterte seks av deltagerne til en samtale. Samtalen foregikk digitalt og har utfylt det innleverte og presenterte materialet.

Det er lagt opp til åpenhet og diskusjon, og juryen er kjent med reaksjoner på de 10 forslagene. Juryen er dog suveren i sin beslutning om hvilke tre forslag som skal videreutvikles.

Juryeringen av forslagene er basert på juryens helhetlige kompetanse, erfaringer og faglige skjønn, medlemmenes individuelle vurdering og åpen, felles drøfting i juryens møter.

Juryvurdering og beslutning

Samtlige deltagere har levert skisseforslag i tråd med konkurranseprogram og krav til leveranse. Alle de 10 forslagene anses å være relevante og meningsfulle forslag til svar på hva et minneste av vår tid kan være. De ti forslagene har svært ulik karakter og vurderes sammen å ha utvidet forståelsen for hvordan oppdraget kan utføres. Flere av deltagerne har også konkrete tanker om hvordan det prosessuelle og relasjonelle kan inngå som en del av minneste.

Juryen er grepet av deltageres engasjement, oppriktighet og ydmyke tilnærming til oppgaven. Å høre de ulike kunstnerne/arkitektene selv legge fram sine forslag var av stor betydning, og ga et unikt innblikk i en prosess som var underveis.

Juryen har evaluert alle forslagene grundig og har hatt meningsfulle samtaler i flere jurymøter. Nivået på bidragene gjorde det krevende å fatte en endelig beslutning.

Juryen har etter en samlet vurdering besluttet å velge følgende forslag til konkurransens trinn 2:

- **Matias Faldbakken, *En opprettholdelse***
- **Henning Sunde, Hanne Tyrmi og Rainer Stange, *En minnelund for 22. juli***
- **Raqs Media Collective *22 July national memorial***

Listen er ikke rangert.

På hver sin unike måte, reflekterer de tre forslagene over tapet av ofre og sorgen som følger med å leve videre uten dem, men også at 22. juli var et villet politisk angrep som vi i dag lever med konsekvensene av. Juryen har tro på at de tre forslagene samlet sett, og på hver sin måte vil utvikles videre til meningsfulle og gode svar på oppgaven om et nasjonalt minneste etter 22. juli.

Proessen videre, og konkurransetrinn 2 innebærer samspill med viktige bruker- og fagmiljøer, slik at deltagerne kan videreutvikle sine forslag med kunnskap og innspill. Juryen håper mange vil delta i samtalen om hvordan det best gjøres. Juryens vurdering av hvert av forslagene er gitt nedenfor. Her framgår også juryens råd om videreutvikling.

Beslutningen er tatt på grunnlag av kriteriene slik de er gitt i konkurransen og forankret i juryens helhetlige kompetanse, erfaring og faglige skjønn. Juryens beslutning er fattet i tråd med juryens mandat og regelverk og er å betrakte som endelig.

Matias Faldbakken *En opprettholdelse*

Faldbakkens forslag til minneste­det kommer med en sterk fortelling om dannelsen av våre verdier – nåværende, historiske og fremtidige, og de strukturene vi bygger for å ivareta, bære og forhandle disse verdiene.

Stålriggeren, lik den som ble brukt for å holde Picassos *Fiskerne* da denne ble flyttet fra Y-blokka, gir en sterk referanse til regjeringskvartalet som åsted. Mosaikken med motivet av gluttsnipa i riggen tematiserer på monumentalt vis det skjøre, unnselige og uunnværlige, og blir samtidig et vindu til Utøya.

Torgskulpturen Faldbakken foreslår som minneste­det *En opprettholdelse* er et bud på forventninger om å vekke engasjement og undersøke sporene av våre kollektive forhandlinger og dannelsen av mening.

Forslaget er dypt stedsspesifikt og reforhandler ideene rundt og funksjonene til både monument og minneste­det. Forslaget stiller spørsmålet om hva et kunstverk i form av en torgskulptur kan bidra med, og hva Faldbakken som kunstner kan tilføre; kan den kunstneriske ideen i dette forslaget oppfylle forpliktelsene et minneste­det krever?

I stedet for å svare til forventningene er dette et forslag som tilbyr noe annet. Det utfordrer – på klassisk kunstnerisk vis – våre ideer om hva et minneste­det kan være og sier: Dette vil fylle noen (andre) behov på en meningsfull måte. Det er grunn til å tro at forslaget vil vekke engasjement, interesse og undring. Det er umiddelbart og kraftfullt, med en ungdommelig radikalitet som står i kontrast til omgivelsene. Forslaget kan også forstås som en påminnelse om den evige jobben og ansvaret det er å ta vare på demokratiet, og opprettholde demokratisk motstandskraft.

Råd om videreutvikling

Faldbakken utforsker ulike motiver for bildet i riggen, og presenterer både glass og mosaikk som mulig materiale. Juryen har særlig tro på retningen som pekes ut med motivet gluttsnipa og teknikken mosaikk, som begge tilfører verket meningsdybde. Juryen anbefaler at denne utforskningen skjer i dialog med involverte, slik han selv foreslår. Dette gjelder også innplassering av navnene til ofrene.

Sentrale spørsmål for videreutviklingen dreier seg om torgskulpturens plassering, dens samspill med omgivelsene, og utformingen av selve "torget" eller plassen. I videreutviklingen bør det også framgå tydeligere hvordan minneste­det vil kunne brukes og stedet oppleves; av ulike typer besøkende både på hverdager og ved seremonier.

Henning Sunde, Hanne Tyrmi og Rainer Stange *En minnelund for 22. juli*

En minnelund for 22. juli er et velkomponert og helhetlig minnestedsforslag som svarer direkte på forventninger og forpliktelser formulert i konkurranseutlysningen. Tyrmis skulpturkonstellasjon av avkappede trær i bronse, utgjør sammen med asal og rognetrær i menneskehøyde, en minnelund eller en lysning man kan gå inn i. Både bronseskulpturene og trærne vil oppleves forskjellig i løpet av døgnet og gjennom årstidene. Sammen utgjør disse variasjonene og elementene en totalstruktur som utgjør minnestedet.

Terrorangrepet, eller rettere, terrorangrepets konsekvenser (avbrutte liv, avbrutte univers) omkranses av symboler på liv, vekst, men også heling, sorg og kontemplasjon. Det vonde, harde og vakre utgjør til sammen et svar på et samfunnsmessig behov; Hvordan snakke sant, hvordan leve videre, ved å huske, ved å ikke glemme? Minnelunden gir et bud på lindring, et bidrag til at sorgen og tapet skal kunne bæres.

Tapserfaringen underkjennes imidlertid ikke, og forsterkes om vinteren. Den lindres om våren og sommeren når bladene på trærne vokser fram og artikulerer håpet og nye begynnelse. Et sterkt forslag for den individuelle erfaringen av 22. juli.

Stubbeskulpturen i bronse med navnene på de drepte ofrene utgjør en taktil og bastant erfaring, der navnene inngår som et meningsbærende element i helheten på en svært god måte.

Forslaget forener kunst og landskapsarkitektur i et vellykket samspill, og er et godt eksempel på hva ulike fagtradisjoner (og sterke fagpersoner derfra) kan skape sammen.

Råd om videreutvikling.

I videreutviklingen av forslaget oppfordres gruppen til å nærmere utforske det politiske aspektet ved 22. juli: årsaker til terroren og verdier som ble angrepet. Sunde, Tyrmi og Stange beskriver lykteteneren som en metafor for samspill og medvirkning. Juryen er interessert i å se gruppa videreutvikle ideer om samarbeid med 22. juli-senteret, og andre former for ritualer eller handling med potensial til å skape eierskap og deltagelse. Kanskje er det også her den politiske dimensjonen kan favnes ytterligere?

Mulighetene for bruk av plassen, av ulike typer besøkende, ved hverdag og i forbindelse med ulike markeringer, året rundt, ved ferdigstillelse og over tid, er viktige perspektiver som bør belyses ytterligere i videreutviklingen av forslaget.

Raqs Media Collective

22. July National Memorial

Monumenter og minnesteder legger ofte til rette for *stillhet*, som en nødvendig forutsetning for kontemplasjon, refleksjon og sorgbearbeidelse. Dette minnstedsforslaget har en annen tilnærming. Terrorangrepet var i seg selv et forsøk på å stilne stemmene til engasjert ungdom og den daglige utøvelsen av politiske prosesser.

Ved å gjøre tiden selv til et materiale for å minnes, foreslår Raqs en komposisjon av skulpturer bestående av såkalte *fugleklokker* (*bird-clocks*). Skulpturene gis ulike utforminger og funksjoner, men er basert på den samme estetiske forbindelsen til urverk og vingspennet til en fugl. Urverket er en konkret referanse til klokka som hang i Møllergata 19 og ble fysisk ødelagt 22. juli 2011. Vingspennet er inspirert av Fossekallen, Norges nasjonalfugl, og komposisjonen som helhet har referanser til det persiske diktet/eposet *Fuglenes forsamling*.

Fugleklokkene som skal utgjøre skulpturene på plassen, danner en oase som skal gi rom for samtaler, samlinger og interaksjoner, taler og seremonier. Forslaget har en scenografi som kan gi assosiasjoner til kaos og ødelagte strukturer, og kan utfordre våre forventninger til estetikk, materialvalg og varighet.

Gruppen har vært interessert i å undersøke 22. juli som en internasjonal hendelse. Forslaget er sterkt og emosjonelt engasjerende, på både et personlig og politisk nivå.

Råd om videreutvikling

Forslaget til Raqs Media Collective er noe mer skissepreget enn de øvrige to. Dette er i tråd med konkurransens karakter og invitasjonen til å levere skisseforslag som kan videreutvikles. Det innebærer samtidig at juryen har mindre konkret materiale å forholde seg til.

I den videre utviklingen blir det sentralt at gruppen utforsker materialitet, utforming og antall elementer, og vurderer disse opp mot forventninger og krav om uttrykk, varighet over tid og bestandighet gjennom året. Bruk av teknologiske elementer må særlig vurderes grundig. Juryen ønsker også at gruppen undersøker nærmere hvordan minnstedet kan knyttes sammen med 22. juli- senterets program og formidling.

I tillegg ønsker juryen at gruppen utforsker hvordan plassen også kan svare til behovet for minnemarkeringer og seremonier, kontemplasjon og ro.

Mål, føringer, krav og hensyn

Mål, føringer, krav og hensyn for minnestedet er vektlagt av juryen ved vurdering av de 10 forslagene og ved utvelgelse av 3 skisseforslag. De vil legges til grunn for videreutviklingen av de 3 forslagene, og skal vektlegges av juryen når de i neste omgang skal velge et vinnerforslag.

Mål og føringer for minnestedet:

Overordnet mål

Det nasjonale minnestedet etter terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011 er et betydningsfullt sted å samles, minnes og reflektere for oss som samfunn, for alle berørte, og for de som mistet sine nære.

Følgende føringer utdyper det overordnede målet, og legges til grunn for arbeidet:

- Minnestedet har kunstnerisk integritet, høy kvalitet og er et bidrag til hvordan vi minnes og reflekterer over 22. juli, nå og i fremtiden.
- Minnestedet bidrar til refleksjon over årsaker og konsekvenser av terrorangrepene, og verdiene som ble angrepet 22. juli.
- Minnestedet bidrar til et varig minne om dem som ble drept eller skadet.
- Det nasjonale minnestedet er for alle: etterlatte, overlevende, frivillige, hjelpemannskaper, de som mistet gode venner, kollegaer eller en trygg arbeidsplass, oss som samfunn og individer, nåværende og framtidige generasjoner.
- Sammen med læringsentrenes arbeid, forskning og skoleverk, det politiske apparatet og den kritiske offentligheten, inngår minnestedet i samfunnets kontinuerlige arbeid med å hindre lignende angrep og motvirke tankegodset som ligger til grunn.
- Prosessen fram til endelig utforming er en del av samfunnets forvaltning og forhandling om minnet etter 22. juli. En inkluderende og involverende prosess med rom for reaksjoner og offentlig samtale vektlegges som en vesentlig del av arbeidet.

Krav minnestedet må oppfylle

Minnestedet må oppfylle følgende fysiske krav.

1. Minnestedet må utformes slik at det kan holdes markeringer og seremonier der.

Det er etablert en tradisjon med markeringer ved årsdagene for terrorangrepene. Markeringene samler flere hundre mennesker i regjeringskvartalet med taler, navneopplesning og kransnedleggelse. Markeringene fra regjeringskvartalet har vært TV-overført, mens arrangementet på Utøya gjerne har vært lukket for presse. Det er forventet at denne tradisjonen kan fortsette, og at det nye minnestedet skal romme slike tilstelninger.

Det midlertidige minnestedet i regjeringskvartalet brukes også ved andre markeringer, i forbindelse med terrorangrep andre steder, ved statsbesøk og lignende offisielle anledninger.

Behovet for seremonier og markeringer kan endre seg. Skisseforslagene og juryens vurdering av disse bør romme en refleksjon over bruk, ritualer og minnearbeid og ha en åpenhet for at dette også kan endre seg over tid.

2. Minnestedet må være tilgjengelig for alle døgnet rundt.

Et nasjonalt minnested har staten som avsender og samfunnet som mottager. Minnestedet må kunne oppleves av alle, uavhengig av funksjonsevne, til alle døgnets tider, og året rundt.

3. Navn på dem som ble drept i regjeringskvartalet og på Utøya, skal framgå.

77 mennesker ble drept i terrorangrepene, og navn på disse skal inngå som en del av minnestedet. Navn vekker empati og nærhet til konsekvensene og tapene, og det er mange måter å inkludere dem på. Hvordan minnestedet *ellers* artikulerer skadeomfanget og konsekvensene av terrorangrepene, vil være en del av bevarelsen på konkurransen og skisseforslagene som leveres. Bruk av navn skal godkjennes av pårørende. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet vil innhente samtykke.

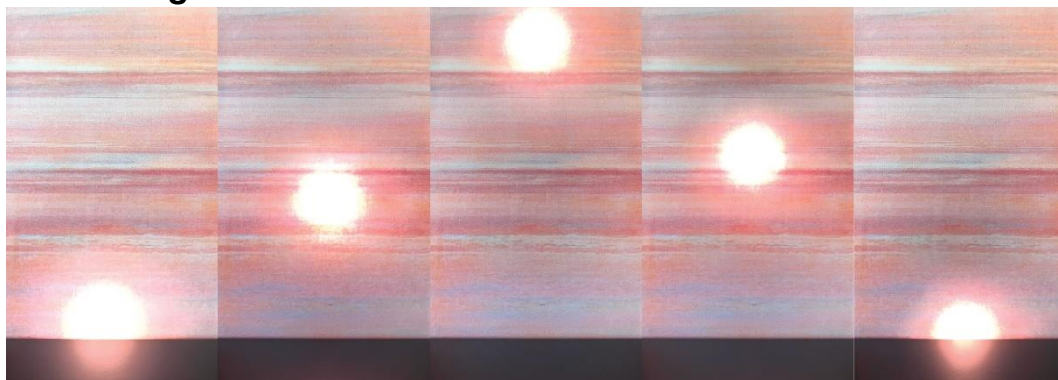
Andre viktige hensyn som vil vektlegges

- **Kontekst og stedsforståelse:** Minnestedets plassering innebærer at flere hensyn må ivaretas. Minnestedet skal legge til rette for daglige besøk, seremonier og minnemarkeringer, og samtidig inngå i et aktivt regjeringskvartal med sine daglige funksjoner, ansattes arbeidshverdag og et større minne- og bylandskap.
- **Tid:** Minnestedets funksjon og mening kan og vil endre seg over tid. Forslagene må reflektere over tidsaspektet. Dette gjelder både materialers varighet og endring, men også mulige meningsforskyvninger som vil oppstå over tid i den gitte konteksten.
- **Gjennomførbarhet:** Minnestedets utforming må forholde seg til de fysiske forutsetningene på stedet og være mulig å realisere. Fysiske forutsetninger framgår her, i vedlegg og vil kommuniseres i oppstarts samlingen. Gjennomførbarhet vil vurderes og optimaliseres i konkurransens trinn 2 med bistand fra Statsbygg.
- **Kostnader:** Forslagene må være mulig å realisere innenfor den økonomiske rammen som besluttes. Det vil bli utarbeidet budsjett i trinn to av konkurransen.

Omtale av øvrige 7 skisseforslag

A K Dolven og Cathrine Vigander

Plassen og Solen

Forslaget *Solen og plassen* kombinerer sterke visuelle grep som har en direkte forbindelse til dagen terrorhandlingen fant sted. Den vertikale solskulpturen i fauskemarmor inviterer til kontemplasjon og sorgarbeid, mens plassen rundt, preget inn av spor etter flukt, minnes dagen, frykten, kaoset; selve terrorhandlingens konsekvenser og brutalitet.

Disse to hovedkomponentene svarer til forventningene og forpliktelsene (formelle og uformelle) et minnested kan sies å ha; å minnes, å forstå, å leve videre.

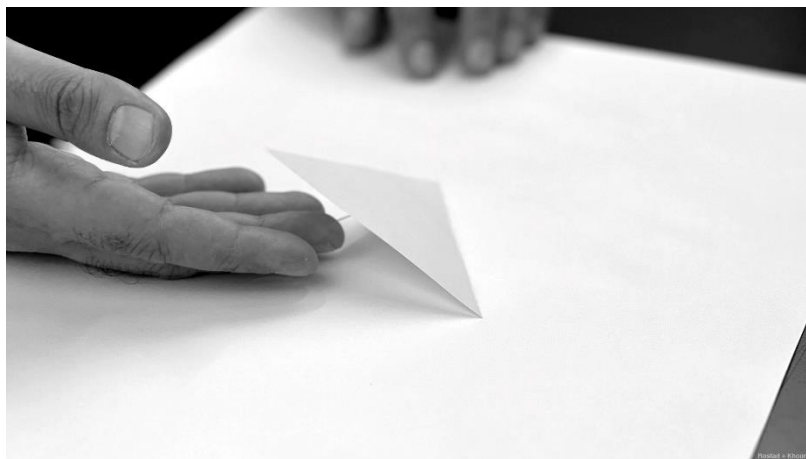
Sporene på plassen innebærer involvering av etterlatte og berørte på et gjennomtenkt nivå. Involveringen blir her til en form, ikke bare en prosess, slik at en kan si at medskapning finner sted. Dette avhenger av at denne prosessen forvaltes på en meningsfull måte.

Solskulpturen virker ulikt til ulike tider på døgnet og ulike årstider. Å tilføre minnestedet et tiltalende lyselement – det interessante og dels selvmotsigende i en lysende stein – fremstår som et godt valg. Solen som motiv er symboltung i norsk kunsthistorie, men ulike opplevelser og konnotasjoner knytter seg også til solen. De to hovedkomponentene i *Solen og plassen* har ulike utfordringer for å lykkes; solskulpturen må oppfattes sentral nok til at den ikke drukner i arkitekturen og omgivelsene rundt. Plassen må oppfattes som tydelig nok år etter år, noe som krever et bearbeidet uttrykk som står seg over tid.

Minnestedsforslaget har en neddempet, estetisk tiltalende form.

Merete Røstad og Jad El Khoury

Fold

Fold er et gjennomarbeidet og komplekst forslag til minneste som tar forventningene til en meningsfull sammenheng mellom stedet og 22. juli-senteret på største alvor.

Forslaget tar tak i 22 juli-senterets inngangsparti som fysisk utgangspunkt og lager en struktur og estetisk form over, ved siden av og omkring senterets inngangspaviljong. Det forholder seg også aktivt til 22. juli-senterets innhold. Ved å smelte sammen minneste og inngang dannes en tydelig og uventet form som atskiller seg fra resten av arkitekturen. Samtidig viskes forskjellen mellom minneste og inngangspaviljong bort. Formen vil oppleves som inngangen og inviterer til videre utforskning og besøk av 22. juli-senteret.

Mellomrommet ved inngangen er tenkt som et kontemplativt sted og vil oppleves som en parallell, og kanskje en fordobling av minnerommet på innsiden.

Det foreslåtte minneste presenteres som et blankt ark som skal fylles med innhold. Oversiden av folden henspiller til *bakken* på Utøya, både i form og funksjon. Bakken, vendt mot høyblokka tenkes som samlings- og bruks- sted, og sted for skiftende program. Forslaget innebærer dermed at noen tar ansvar og fyller stedet med innhold.

Forslaget er konseptuelt godt formulert, og det presenteres en overordnet programmering.

Marianne Heier

Jord

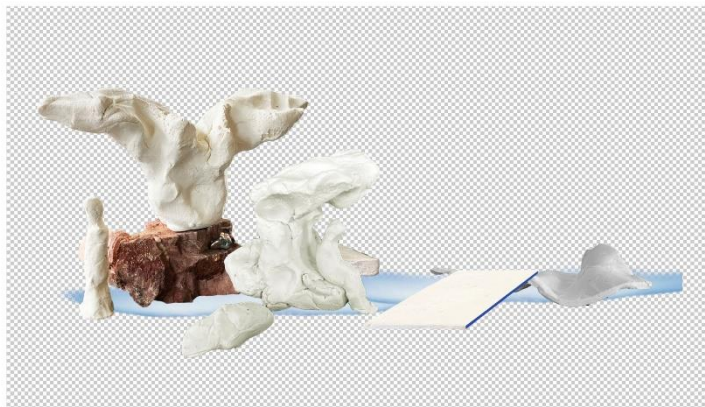
Minnestedsforslaget er delt i to funksjoner: En bygning/struktur som skal fungere som arbeidssted for jordmødre og en utside i form av en offentlig tilgjengelig hage. Utsiden tar opp i seg elementer som stier, benker, plantevekster og plass til navnene til de drepte ofrene for terroren. Det totale anlegget er vinklet for å bryte med grid-arkitekturen i omgivelsene rundt. Vinklingen skal følge naturens sykliske aksesystem.

En viktig intensjon med forslaget er å «ikke måle krefter» med terroren, men å foreslå et uavhengig utgangspunkt; *livet*, det terroristen ville slukke. Uteanlegget skal bestå av pionervekster som bringebær, men også kamille, ringblomst og solhatt, plantet i jorden fra komposten etter rosetogene. Der denne delen legger vekt på kontemplasjon og rom for sorgbearbeiding, er delen som består av bygningen preget av en politisk motivert struktur og praksis; utøvelsen av jordmoryrket. Heier fordypes med dette minneste med en aktivistisk og politisk del. Til sammen skal det tilby rom for kontemplasjon, rom for å tenke, ikke glemme, men også å handle.

Forslaget skaper friksjon ved å gi fysisk rom for en konkret yrkesgruppe. For Heier representerer jordmoren, som figur og symbol livet; det sårbare og livsfarlige ved å føde og bli født. Men også kunnskapen og kunnskapspraksisen rundt denne erfaringen som vi alle deler.

Forslaget er et kunstnerisk sterkt bidrag, som utfordrer ideen om hva et minneste kan være. Det svarer på en generell kritikk til at minnesteder ofte vektlegger sorgbearbeiding og ikke virker mobiliserende mot krefter som lå til grunn for terroren.

Anna Daniell *En varde for våre barn*

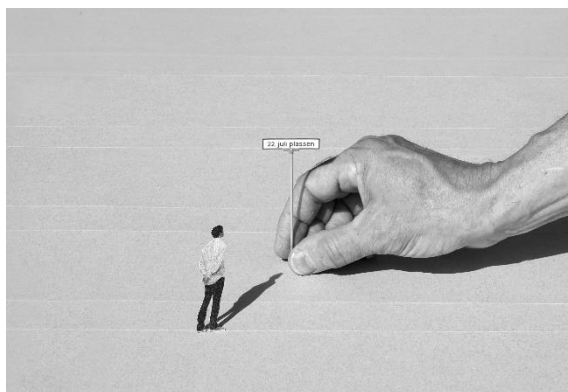
Forslaget er en utforskning av hvordan minnstedet kan ta opp i seg ulike former for samskaping og kollektivitet. Minnstedsforslaget har en stram grunnidé rundt *varde* som komposisjon av sammenstilte, ulike, individuelle biter som understøtter hverandre. Varden som idé knyttes også til varsling, oppmerksomhet og samspill rundt beskyttelse, noe som kjennes som relevant.

Daniell mobiliserer med dette forslaget engasjement og gir plass til samskaping og deltagelse. Samtidig er det en estetisk styrt prosess der Daniells skulpturpraksis vil prege prosessen og resultatet: et kunstnerisk, særegent uttrykk preget av lekenhet, humor, menneskelighet og farger. Forslaget, slik det er vist utfordrer en etablert estetikk og dermed kanskje også forventninger til minnstedet. Dette er en tematikk Daniell er svært bevisst og reflekterer over i sitt forslag.

Det er grunn til å tro at minnstedsforslaget ville vakt interesse gjennom samskapingen, og utøvelsen av de demokratiske verdiene det innebærer å spørre 77 kunstnere fra ulike felt om å bidra. Å også involvere direkte berørte i deltagelse og samskaping ville trolig svart på forventninger og ønsker.

Forslaget utfordrer ideen om hva et vellykket minnsted kan være på en interessant måte og utgjør et helhetlig, mangfoldig kunstnerisk landskap med et underfundig estetisk uttrykk.

Beate Hølmebakk og Per Tamsen *22. juli plassen*

Forslaget *22. juli plassen* er basert på et premiss om at samtalen som metode for å håndtere problemstillinger i kjølvannet av 22. juli, forutsetter deltagelse og at alle høres.

Forslaget er dermed et direkte formmessig svar på samtidige forventninger om hva et minneste kan gjøre, ikke bare være.

Omdøpingen av deler av plassen til *22.juli-plassen* er en gest for å hindre glemsel og sikre fortellingen om angrepet. Et effektivt grep som svarer til forventninger om å «ikke glemme».

Bronsesirkelen har et indre rom der en skoleklasse kan samle seg og hvor utformingen demper lyder utenfra, samtidig som den tillater at enhver som snakker innefra vil kunne høres godt. Den sirkulære formen bryter med de rette vinklene i området, og lager en god kontrast. Som skulpturell form står den nærmest litt naken på den store plassen, helt etter intensjonen til arkitektene. Mønsteret i bygulvet bearbeides slik at det forsterker formen og tydeliggjør funksjonen som minneste.

«Tale og lytte-skulpturen», omdøpingen av plassen, og endringen av bygulvet tenkes å bidra meningsfullt, og gi rom for den demokratiske samtalen som må finne sted. Samtidig er sårbarheten i verket at det må fylles med mening: programmeringen er åpen, og det er vi som må gjøre jobben: holde samtalen i live. Forslaget er konseptuelt sterkt, og med et tydelig budskap.

Sumayya Vally og Suzanne Lacy ***22 July Memorial***

Forslaget tar utgangspunkt i en forståelse for at Utøya i dag fungerer som et vellykket minneste, ved at stedet kombinerer en læringsarena, ivaretagelse av et åsted og den politiske aktiviteten som ble angrepet den 22. juli 2011.

The Scaffold er en struktur som skal fasilitere en programmert aktivitet og deltagelse. Det foreslås et årlig ungdomsledet kunstprosjekt som skal utvikle og understøtte demokratisk deltagelse og engasjement.

Bestående av ulike elementer, tenkes *stillaset* som uferdig og åpent, og henter inspirasjon fra en Luovvi, en samisk arkitektonisk struktur for å lagre mat, stående på et reisverk. Reisverket eller stillaset skal ha ulike nivåer og romme ulike aktiviteter. De spredte bestanddelene av stillashagen vil være satellitter som både sprer og samler. Med dyrking, levende vekster og vegetasjon som et viktig materiale vil forslaget endre karakter gjennom året.

The Scaffold vil kreve en omfattende lokal ivaretagelse for å lykkes. Kunstnerne vektlegger selv at programmeringen må være lokalt forankret for å lykkes og det er strukturene som i seg selv skal fasilitere disse aktivitetene som utgjør dette forslaget.

Forslaget har en viktig flerkulturell og inkluderende dimensjon der det inviteres til deltagelse.

Kjetil Trædal Thorsen og Jorunn Sannes *Nasjonalt minnested etter 22. juli*

Forslaget tar utgangspunkt i at en skulptur kan utgjøre et sted; et minnested. Halv-kulen som form, danner utgangspunktet for å tegne om inngangspaviljongen til 22. juli-senteret ved å plassere en hul halvkule som tak eller hvelv over inngangspartiet, og den andre halvkulen, liggende, som en inviterende skålskulptur til å tre inn i.

Forslaget innebærer at minnested og inngang til 22. juli- senteret knyttes mer sammen. Hvelvet over inngangspartiet til 22. juli-senteret, konsentrerer opplevelsen av minnested og læringscenter og binder sammen disse to elementene gjennom en estetisk form. Hvelvet kan også ses på som en beskyttende form.

Ved å tre inn i skålen, oppheves den orienteringen som vertikaliteten på bakken sikrer, og arkitekturen rundt og himmelen blir nye orienteringspunkt. Å tre inn i skålen er også noe skoleklasser som besøker 22. juli-senteret kunne avsluttet besøket med. Skålen kan gi en opplevelse som sitter i, og huskes i kroppen og slik bidra til at minnestedsforsventinger innfris. Forslaget tar høyde for opplevelsen gjennom årstidene og lyssetting gjennom døgnet.

Skål-/hvelv-skulpturen er på den ene siden en generell og universell form, men som gjennom størrelse og skala vil være iøynefallende og interesseskapende. Forslaget knytter det å minne og å lære uløselig sammen gjennom en sterk form.